

DOI: <https://www.doi.org/10.36719/2663-4619/65/123-125>**Leyla Eldar qızı Seyidzadə**

Azərbaycan Dillər Universiteti

Azərbaycan, Bakı

leyla.suleymanova.78@bk.ru

İNGİLİS DİLİNDƏ CAVANLARIN NİTQİNDƏ İSTİFADƏ OLUNAN SLENQLƏRİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Açar sözlər: *cavanlar, slenq, metafor, kontekst, motivləşmə*

Peculiarities of English slang in youth's speech

Summary

The article deals with youth's slang in English. The author gives information about slang generally. At first the article is considered some peculiarities of slang. Then with the help of context the author explains the slang, studies cognitive features of slang and their metaphoric usage. The author was able to draw her own conclusions about slang based on the views of researchers like Arnold and Veliyeva. The slang used in the speech of young people is constantly changing because generations and lifestyles change. The author bases the article on dictionaries, textbooks of modern native and foreign authors' novels.

Key words: *youth, slang, metaphor, context, motivation*

Giriş

Hər bir dildə mövcud olan bir qrup sözlər vardır ki, bunları slenq adlandırırlar. Bu qrup sözlər adətən bizim dövrümüzdə, xüsusilə gənclər arasında çox istifadə olunur. Uzun müddət ictimai həyatda və şəxsi həyatda müəyyən məhdudiyyətlər olmuşdur. Məhz buna görə də cəmiyyətdə birmənalı şəkildə fikir formalaşmışdı ki, slenqlərdən istifadə etmək savadsızlığın nəticəsidir və digər tərəfdən bu qəbildən olan sözlər – slenqlər ümumi qəbul olunmuş ədəbi danışq normalarına uyğun gəlmirlər. Söhbət gənclərdən gəldikdə isə əksinə həmişə onlar ilk olaraq sosial həyatda baş verən dəyişikliyə daha tez reaksiya verirlər və buna görə də slenqlər gənclər arasında çox məşhurdur.

Əsas hissə

Slenqlərdən bəhs edərkən İ.V.Arnold yazır ki, slenq sözlər standart ədəbi lüğətlərlə qarşılaşdırılıb, aydınlaşdırılıb müəyyənləşdirilən sözlərdir. Həmin qəbildən olan sözlər bir çox hallarda ironik sözlərdir və yeni sözlər yaratmağa xidmət edir, yeni kreativ adlandırma yaradır və gənclərin diskurslarında tez-tez rast gəlinir. Müəllif slenqlər haqqında dediklərini davam etdirərək qeyd edir ki, bu qrup sözləri məsələn, *money - pul* əvəzinə *beans, brass, dibs, dough, chink, of wads* slenqlərə misal gətirmək olar (I.Arnold/1986:249).

Təbii olaraq müəllifin nümunə kimi gətirdiyi həmin sözlər ayrılıqda paxla, lobyə, maş mənasını versə də gənclər həmin *bean* sözünü *sleng* kimi *money* sözünün sinonimi kimi işlədir. Hətta başqa halda müraciətdə *bean* sözü *old* sözü ilə birləşərək *old bean - köhnə dost* kimi işlədilir. Həmin qrupa daxil olan *brass* sözünün leksik mənası latun, bürünc, mis olduğu halda vurğulamaq lazımdır ki, izahlı lüğətdə onun mənələrindən biri *money-pul* mənasındadır. *Brass Am.E noun Br.E old fashioned informal money* (Oxford Advanced Learner's Dictionary/2005:140).

Eləcə də *dough* sözünün də ingilis dilinin izahlı lüğətində *fashioned* - amer. variantında pul-para mənasında göstərilmişdir (Oxford Advanced Learner's Dictionary/2005:377).

Chink - slenq sözünün izahlı lüğətdə qarşılığı (slenq) *a very offensive word for a chinese person* (Oxford Advanced Learner's Dictionary/2005:204) verildiyi halda başqa bir tərcümə lüğətində mənələrindən biri məhz sikkə, pul, metal pul, nağd pul, *chink - dövlətli/varlı/zəngin adam* (Veliyeva, 2017:251).

Həmçinin slenq kimi qeyd olunmuş *wards* sözü də həm izahlı lüğətdə, həm də tərcümə lüğətində *pul - money* kimi göstərilmişdir. İzahlı lüğətdə həmin söz aşağıdakı kimi izah olunub.

Was – a thick pile of pieces of paper, paper money etc. folded or rolled together.

He pulled a thick wad of \$10 notes out of his pockets.

They had a wad/wads of money (= a large amount). (Dreizer, 1968:145)

O cibindən bir paçka 10 dollarlıq pul çıxartdı.

Onların çoxlu pulu var idi (= kalan pulu)

Tərcümə lüğətində də eyni mənada birləşmə şəklində işlədilməsinin şahidi oluruq.

A ward of money - bir paçka pul

Biz təhlil etdiyimiz bir slenq-sözün sinonimlərinin hər birinin ayrı-ayrılıqda mənalardan birinin slenq kimi işlədildiyi mənaya malik olması və insanların, gənclərin onları işlətməsi ona dəlalət edir ki, həmin məfhumun (pulun) elə adlandırılması fikrimizcə, birbaşa koqnisiya ilə əlaqədardır, çünki ola bilməz ki, müxtəlif səviyyəli insanların nitqində belə sözlərin işlədilməsi təsadüf olsun.

Bizim vurğuladığımız bu məsələni İ.V.Arnold da xüsusi olaraq qeyd etmiş və gəldiyi qənaəti belə ifadə etmişdir. Bir çox müəlliflər tərəfindən qəbul olunmuşdur ki, slenqlər müəyyən müddət ərzində nitqdə istifadə edilir və onlardan bəziləri ədəbi dilə daxil olur, onlardan *bet, bore, chap, donkey, fun, humbug, mob, odd, pinch, shabby sham, sham, snob, trip* və bəzi Amerikan slenqləri *grafts, hitch-hiker, sawbones* (I.Arnold, 1986:249).

Müxtəlif situasiyalarda insanın fəaliyyəti dairəsində gənclər arasında işlədilən slenqlər vardır, onlardan bəzilərində diqqət yetirək. İlk növbədə insanın sifəti ilə bağlı gənclər arasında bir neçə sinonim slenqlər mövcuddur. Onu qeyd etmək lazımdır ki, *face-sifət* sözünün aşağıdakı sinonimləri vardır: *smiler, snoot, kisser, dish, mask*. Bu slenq sözləri nəzərdən keçirdikdə bir qədər əvvəl vurğuladığımız kimi həmin sözlərin əsasında əslində tam mənalı sözlərin olduğunu görürük yəni, *smiler - təbəssümlü; snoot - təkabburlü, lovğa; kisser - öpən; dish - yemək qabı; mask - maska, örtük* və burda müəyyən dərəcədə metaforlaşma vardır və yumor hissi ilə öz tay-tuşlarına müraciət edirlər, bir növ zarafatla deyilir və onlar heç zaman bu slenqlərdən incimirlər, bu slenqlər ziyafətdə və kompaniyalarda istifadə edilən slenqlərdir.

Təbii olaraq gənclər arasında həmişə lider olmaq istəyənlər vardır ki, bu zaman *ahead of the game - ən yaxşı olmaq*, birinci olmaq kimi slenqi işlədilir. Əslində bu birləşmənin komponentlərinin mənalı müəyyən mənada qorunub və kalka etsək oyunun başında olmaq, oyunu idarə etmək mənasındadır və bir qədər metaforlaşma olmuşdur və gənclərin nitqində slenq kimi işlədilmişdir.

Əslində cavanların işlətdiyi slenqləri öyrənmək o qədər çətin deyil. Bunun üçün onların arasında daima olmaq və onlarla ünsiyyət qurmaq, lazım olan slenqləri eşitmək və mənalı asanlıqla anlamaq mümkündür. Bütün hallarda hər bir şəxs üçün qrammatikanı yaxşı bilmək vacib şərtləndir, eləcə də dildə sözlərin metaforlaşaraq işlədilməsini dəqiq bilməsi lazımdır. Bizə elə gəlir ki, slenqləri mənimsəmək müxtəlif nitq üslublarını anlamaq deməkdir, eləcə də həmin slenqləri lazım olan halda və lazımı yerdə işlətmək bacarığına malik olmaq deməkdir. Bunun üçün hər bir insanın öz nitqinə məşhur adamların deyimlərini, bədii ədəbiyyatdan və bədii filmlərdən olan ifadələri daxil etməsi vacibdir. Çünki indi elə bir zamandır ki, slenqə hər yerdə rast gəlmək olar, onu hər yerdə eşitmək olar. Məsələn,

"Did you see Harry last night?" said the girl at her left, addressing her neighbour.

"No".

"You ought to have seen the tie he had on. Gee, but he was a mark."

-Sən dünən Harrini gördün? – deyə Kerrinin sol tərəfində oturan qız qonşusundan soruşdu.

-Yox.

-Sən onu yeni qalstukda görədin! Ah, o nə qədər gözəl idi.

Misal gətirdiyimiz bu cümlələrdə kontekst daxilində *he was a mark* slenqdir. Əgər biz onun tərcüməsinə diqqət yetirsək görə bilərik ki, həmin ifadənin mənası tamamilə metaforlaşmış bir cümlədir və kontekstdən məlumdur ki, həmin semantika orada özünü göstərir, çünki ondan əvvəlki cümlədə *You ought to have seen the tie he had on. - Sən onu yeni qalstukda görədin!* fikri həmin metaforlaşmanı yaradıb və onun da əsasında həmin slenq formalaşmış və nitqdə istifadə olunub.

Həmin əsərin başqa bir hissəsində digər bir slenqin işlədilməsinə diqqət verəndə görürük ki, ingilis dilində işlədilən slenqlər Azərbaycan dilinə fərqli tərcümə olunur.

A youth with tan-coloured hair, that needed clipping very badly, came shuffling along between the machines, bearing a basket of leather findings under his left arm, and pressed against his stomach. When near Carrie, he stretched out his right hand and gripped one girl under the arm.

"Aw", let me go, she exclaimed angrily. "Duffer" (Dreizer, 1968:61).

Başı çox tükli olan gənc, uca boylu, kürən bir oğlan, içərisində dəri qırıntıları olan səbəti qarnına sıxaraq ayaqlarını sürüyə-sürüyə maşınların arası ilə keçirdi. Kerriyə yaxınlaşarkən o, əlini cəld uzadıb qızlardan birinin dirsəyindən tutdu.

-Əl çək! – deyə qız hirsli qışqırdı, axmaq!

Əslində altından xətt çəkdiyimiz *"Aw"* nidası nədənsə narazı qalmaq, nəyəsə acığı tutmaq ifadə edir. Lakin onun qarşılığı ana dilimizə tamamilə başqa cür yəni, *"əl çək"* kimi tərcümə olunub, lakin cümlənin sonunda Azərbaycan dilində jarqon hesab edilən *"axmaq"* sözü də işlədilib.

Bütövlükdə biz abzasın hamısını verməsəydik həmin slenqi kontekstdən kənarda tam anlamaq olmazdı, çünki, qəbul olunmuş bir qayda vardır ki, hər bir sözün, söz birləşməsinin və cümlənin semantikasının tam başa düşülməsi yalnız və yalnız kontekst daxilində mümkündür.

I have managed to look the best seats at the theatre for us this weekend!

Wicked! Thank you. I'm really excited!

Hörmətli insan, çox sağ ol, məni həqiqətən duyğulandırdın!

Bu həftə sonu bizim üçün teatrda iki yer sifariş etmək mənə müəssər oldu.

Əlbəttə bu kontekstdə *wicked* sözü heç də “şeytan” və yaxud “pis” mənasını ifadə etməyib.

Bu kontekstdə həmin *wicked* sözü-slenqi “brilyant” və yaxud “çox hörmətə layiq, ehtiramlı, hörmətli” mənalarını ifadə etmişdir ki, informasiyanı verənin hərəkətlərinin həddindən artıq lütvkarlığını, hörmətə layiq olmağını təqdir edir və *wicked* slenqini işlədir. Halbuki həmin sözün lüğətdə qeyd etdiyimiz mənaları yoxdur.

Dilçilik ədəbiyyatlarında da qeyd olunduğu kimi slenqlər jarqonun bir növüdür ki, müxtəlif kiçik qrup insanların nitqində istifadə olunur, onların söhbətləri, ünsiyyətləri zamanı həmin sözlər işlədilir, onların özləri üçün müəyyən mənaya malik olur və bu sözlər metaforlaşır, dəyişir və slenq olur. Bizim misal gətirdiyimiz *wicked* sözü məhz belə sözdür, çünki onun lüğətdəki mənası müsbət olmadığı halda, verilmiş kontekst daxilində isə bu söz tamamilə əks bir mənəni ifadə etmişdir, əlbəttə buna sübut bu sözü işlədənin ona verdiyi dərin semantika oldu, ona görə ki, birinci cümlənin nəticəsi kimi *wicked* həmin metaforlaşmış semantikanı ifadə etmişdir. Güman edirik ki, ingilis dilinin öyrənilməsində çətin aspektlərdən biri slenqlərdir, ona görə ki, müxtəlif kiçik şəhərlərdə bu dildə danışılarkən slenq işlədilir, bir çox ölkələrdə ingilis dilli əhali vardır ki, onların da öz nitqlərində fərqli slenq-sözlər işlətmələri təbiidir. Bir məqam da vardır ki, insanlar slenq sözləri az işlədirlər və bu onların daha rahat yolla ünsiyyət qurmalarına şərait yaradır.

İngilis dilinin izahlı lüğətlərində həmçinin tərcümə lüğətlərində *mate - dost, yoldaş*. Lakin aşağıdakı cümlədə həmin söz, xüsusilə gənclər arasında slenq kimi işlədilir.

I'm going to the cinema with my mates tonight.

İzahlı lüğətdə *mate* sözü *friend, chum, pal or buddy* deməkdir. Məhz bu misal gətirdiyimiz cümlədə həmin mənaları: dost, səmimi dost, yoldaş dost, əlbəttə, həmin sözlər də təxminən Azərbaycan dilinə eyni sözlərlə tərcümə edilir, lakin bizə elə gəlir ki, işlənmə yerinə görə, kontekstə görə fərqlənir, çünki orijinal variantda misal gətirdiyimiz cümlədə həmin söz *mate* slenqdir. Azərbaycan dilində bizə elə gəlir ki, hətta *mate – pal* mənasında kontekst daxilində həmin xüsusiyyəti özündə əks etdirir.

We are great pals. - Biz çox yaxın dostuq.

Now look here pal, you're asking for trouble.

Bura bax dost/dostum, deyəsən sən/sizin başınız/başın gicəlir.

Bəzən danışq zamanı nəse kiminsə xoşuna gəlmir və bu zaman metaforlaşmış slenq işlədilir.

I don't really like this sort of music. It is just not my cup of tea.

Mən bu növ/tip musiqini həqiqətən xoşlamıram. Bu mənim zövqümə uyğun deyil.

Hi Sarah! What a surprise to see you here. I haven't seen you in donkey's years! How have you been?

Salam Sara! Səni burada görmək necə sürprizdir. Mən səni çoxdandır ki, görməmişəm. Sən nə işlə məşğul olmusan? Haralarda idin?

Altından xətt çəkdiyimiz *in donkey's years* slenqi uzun müddət bir kəslə görüşməmək mənasını ifadə edir. Təbii olaraq burada motivləşmə və metaforlaşma mövcuddur və bu kontekstdən asılıdır.

Bəzən bir nəfər başqasından problemin həll olunmasını soruşarkən, eləcə də hansısa məsələni həll edib qurtara bildinmi ifadəsini soruşarkən *get it sorted* işlədilir.

What is happening about that roof leak then?

Oh that is sorted now. I found a really good builder to do the job.

Sizin damınızın su buraxması nə yerdədir, təmir etdiniz?

Oh, indi o məsələ həll olmuşdur. Mən həqiqətən yaxşı bir iş görən tapdım, o işi həll etdi.

Cümlələrin tərcüməsindən, eləcə də orijinal variantda görə qeyd etmək istərdik ki, məqalənin əvvəlində vurğuladığımız kimi slenqlər bəzən ümumişlək sözə keçə bilər, bəzən isə tərsinə. Axırıncı məsələ *get it sorted* - nəse çəşidlənmişdir, məsələ çözülmüşdür, həll edilmişdir mənalarını ifadə edir və tamamilə təbii olaraq işləndiyi kontekstdən asılı olaraq metaforlaşma hadisəsi baş vermişdir.

Nəticə

Beləliklə, yuxarıda deyilənləri nəzərə alaraq belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, nə qədər insan cəmiyyəti mövcuddur, yeni slenqlər yaranacaq və nitqdə istifadə olunacaq.

Ədəbiyyat

1. Arnold I.V. The English word. Moscow., Vyssh.Shkola, 1986. - 296 p.
2. Oxford Advanced Learner's Dictionary. Oxford University Press, 2005. - 1539 p.
3. Valiyeva N.Ch. Azerbaijani-English-Russian Idiomatic Dictionary. Baku, Mutarcim, 2017. - 764 p.
4. Dreiser Th.H.A. Sister Carry. Moscow., Higher School, 1968. - 596 p.

Rəyçi: f.f.d.A.Seyidova